

ZAKRES WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ POGRANICZA POLSKO-LITEWSKIEGO

TADEUSZ TRUSKOLASKI*

1. WPROWADZENIE

Możliwość współpracy regionów przygranicznych, występująca po obu stronach granicy, stała się nowym impulsem dla społeczności lokalnych, które były oddalone od centrum swoich regionów i krajów. Obszary przygraniczne pozostawały na uboczu życia gospodarczego z uwagi na peryferyjne położenie geograficzne, gospodarcze i kulturowe. Powierzenie im inicjatywy współpracy transgranicznej dało szansę na rozwinięcie kooperacji z ludnością oddaloną o kilka kilometrów, ale oddzieloną jednocześnie granicą administracyjną państwa. Nawiązanie takiej współpracy przestało dzielić te społeczności. Pojawiły się możliwości przeciwdziałania trudnościom, które występowały w sąsiadujących regionach. W ten sposób możliwość rozwiązania istniejących problemów przełamała obyczajowe bariery, a czasami nawet historyczne podziały czy wzajemną niechęć.

Współpraca transgraniczna ma na celu łagodzenie negatywnych skutków istnienia granicy, która nie tylko rozdziela dwa państwa ale przede wszystkim utrudnia rozwój regionów przygranicznych. Obejmuje całokształt zjawisk związanych z kontaktami z przylegającymi do danego obszaru regionami państw sąsiednich w ramach uprawnień podmiotów regionalnych i lokalnych.

Województwo podlaskie w aktualnym kształcie terytorialnym graniczy z Litwą i Białorusią. Pomimo występujących jeszcze barier w rozwoju współpracy, istniejące instytucje współdziałają w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej, rozwoju gospodarczego, ochrony środowiska, czy w sferze społecznej. Tereny województwa podlaskiego są ważne dla europejskiej współpracy Północ – Wschód. Po włączeniu Polski do UE, podlaskie będzie pierwszym ośrodkiem Unii na szlaku do Wilna, Rygi, Tallina i Helsinek.

2. UWARUNKOWANIA WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Polska i Litwa przywiązują duże znaczenie do korzystnej współpracy między gminami, miastami i innymi jednostkami administracyjno-terytorialnymi oraz

* Dr Tadeusz Truskolaski, Uniwersytet w Białymstoku.

regionami [4]. W celu intensyfikacji i uporządkowania współpracy, kraje te utworzyły dwustronną Polsko-Litewską Komisję Międzyrządową ds. Współpracy Transgranicznej. W 1999 r. w Druskiennikach na IV posiedzeniu Komisji ustalono główne kierunki jej pracy [1]:

1. Zagadnienia infrastrukturalne:

- uzgodnienie położenia drogowego przejścia granicznego Wiżajny – Vartaliali w kontekście kontynuacji prac związanych z realizacją Porozumienia między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o utworzeniu nowych przejść granicznych;
- stworzenie warunków dla wspólnych odpraw granicznych;
- wzmocnienie współpracy służb celnych Polski i Litwy w zakresie wprowadzenia ułatwień w handlu i transporcie przez granice;
- kooperacja w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości celnej.

2. Współpraca międzyregionalna:

- pozyskanie środków na finansowanie wspólnych projektów międzyregionalnych, między innymi z funduszu Unii Europejskiej;
- podjęcie starań, w kierunku utworzenia wspólnych programów na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki;
- wymiana doświadczeń w dziedzinie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego;
- nawiązywanie współpracy między instytucjami, świadczących usługi doradcze w rolnictwie w zakresie informacji naukowo-technicznej, marketingu, misji gospodarczych i staży produkcyjnych, wspólnych prac badawczych, organizowania seminariów naukowych i wydawania publikacji;
- nawiązywanie współpracy w zakresie kształcenia w zawodach rolniczych;
- podjęcie działań w celu promocji rolnictwa poprzez wdrażanie nowych technologii oraz środków produkcji niezbędnych do podniesienia wydajności i poprawy jakości produktów rolnych;
- nawiązanie współpracy między rynkami hurtowymi;
- podjęcie działań w celu nawiązania współpracy stowarzyszeń i izb gospodarczych oraz popieranie udziału podmiotów gospodarczych w imprezach targowo-wystawienniczych;
- podjęcie działań do nawiązywania współpracy gospodarczej w branżach: meblarskiej, odzieżowej, konstrukcji stalowych.

3. Współpraca w dziedzinie gospodarki przestrzennej:

- podjęcie prac nad aktualizacją pierwszej części studium pt. „Stan zagospodarowania przestrzennego i możliwości rozwoju obszaru pogranicza” ze względu na zmiany w administracji Rzeczypospolitej Polskiej wprowadzone 1 stycznia 1999 r.;
- kontynuowanie prac nad drugą częścią studium pt. „Koncepcja rozwoju przestrzennego polsko-litewskich obszarów przygranicznych – kierunki zagospodarowania obszaru przygranicznego”.

Rozwój konkretnych form współpracy umożliwiają umowy samorządowe z Republiką Litewską [3]:

- umowa samorządu miasta Suwałki z Mariampolem;
- umowa samorządu miasta Suwałki z Alytusem;
- umowa samorządu miasta Suwałki z Druskiennikami;
- umowa samorządu Gminy Szypliszki z rejonem wileńskim;
- umowa samorządu miasta Sejny z Onikszy.

Współpracę transgraniczną umożliwiają funkcjonujące przejścia graniczne:

1) w **Ogrodnikach** – zlokalizowane na kierunku Suwałki–Wilno. Funkcjonuje od lipca 1988 r. Jest to przejście całodobowe, przeznaczone dla międzynarodowego ruchu osobowego oraz towarowego o ładowności do 3,5 t. Dysponuje 10 pasami kontroli ruchu granicznego, niezbędnymi pomieszczeniami dla funkcjonariuszy granicznych i obsługi ruchu, a także urządzeniami niezbędnymi do dokonywania skutecznych kontroli granicznych. Obecnie z przejścia korzysta około 2000 pojazdów osobowych na dobę, przy możliwościach około 3000 pojazdów/dobę. Na przejściu tym odbywa się wspólna odprawa celno-dewizowa polsko-litewska.

2) w **Budzisku** – zlokalizowane na trasie Via Baltica oraz w ciągu drogi nr 8. Funkcjonuje od września 1993 r. Jest to przejście całodobowe dla międzynarodowego ruchu osobowego i towarowego bez ograniczeń. Budzisko to największe i najnowocześniejsze przejście na granicy wschodniej. Dysponuje 12 pasami kontroli dla ruchu osobowego i 8 dla ruchu towarowego. Przejście obsługuje obecnie około 1000 pojazdów osobowych i 1000 pojazdów ciężarowych na dobę, przy możliwościach skutecznej kontroli około 5000 pojazdów osobowych i 1600 pojazdów ciężarowych na dobę.

3) w **Trakiszkach** – kolejowe przejście dla ruchu osobowego i towarowego na trasie Via Baltica (Warszawa–Suwałki–Kowno–Ryga–Talin) z przesiadką w Szestokai (22 km od granicy Polski), dokąd sięga kolej o rozstawie europejskim (1435 mm) i zaczyna się szerokość rosyjska (1520 mm). Przejście funkcjonuje od lipca 1992 r. Po oddaniu w 1994 r. kompleksowego obiektu dla podróżnych, straży granicznych i celnych – przejście odpowiada standardom europejskim. Aktualnie w ciągu doby kursują 2 pociągi osobowe i 2 towarowe.

3. CZOŁOWE INSTYTUCJE W SFERZE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

W celu zapewnienia efektywnej współpracy transgranicznej przygotowywane są imprezy targowo-wystawiennicze na terenie województwa i za granicą. Organizatorem imprez jest Polsko-Litewska Izba Gospodarcza Rynków Wschodnich w Suwałkach przy wydatnej pomocy administracji wojewódzkiej i samorządowej [5].

Polsko-Litewska Izba Gospodarcza powstała w Suwałkach 3 lipca 1992 r. Inicjatywa powołania samorządowej organizacji bilateralnej zrodziła się znacznie wcześniej i wynikała z rosnących kontaktów z Litwą poprzez bardzo aktywną gospodarczo mniejszość litewską w Polsce, zamieszkującą głównie rejony gmin:

Puńsk i Sejny, przy wsparciu wojewody suwalskiego i powstałej grupy inicjatywnej. Przed dwoma laty instytucja ta przyjęła pełną nazwę: Polsko-Litewska Izba Gospodarcza Rynków Wschodnich. To jedna z najbardziej znaczących instytucji w północno-wschodniej Polsce, wyspecjalizowana w podejmowaniu profesjonalnych działań w zakresie wspierania rozwoju stosunków ekonomicznych między podmiotami gospodarczymi z Polski a przedsiębiorcami z krajów byłego Związku Radzieckiego (Litwa, Łotwa, Estonia, Ukraina, Białoruś, kraje Azji Środkowej). Nowa rzeczywistość gospodarcza, przemiany zachodzące w Polsce były przyczyną podjęcia przez Polsko-Litewską Izbę Gospodarczą zadań z zakresu współpracy transgranicznej, poprawy infrastruktury drogowej i kolejowej, telekomunikacji i sfery usług, ograniczenia bezrobocia, aktywizacji regionu, rozwoju turystyki czy ochrony środowiska. W tej ostatniej dziedzinie Polsko-Litewska Izba Gospodarcza była inicjatorem wielu przedsięwzięć realizowanych dzięki znacznemu dofinansowaniu Unii Europejskiej, mających ogromne znaczenie z punktu widzenia rozwoju regionalnego. Ważnym elementem był cykl projektów związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii na terenie Euroregionu Niemen [2]:

- **centrum energii odnawialnej w Euroregionie Niemen** – Phare Credo;
- **wykorzystanie energii odnawialnej w Euroregionie Niemen** – Fundusz Małych Projektów Euroregionalnych;
- **energia dla przyszłości. Energetyka odnawialna a samorząd terytorialny** – Fundusz Małych Bałtyckich Projektów Euroregionalnych.

W ramach tych projektów, zgodnie z przyjętymi przez Unię Europejską założeniami, zostały zrealizowane cele wskazujące na możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii, diagnozę obszarów o sprzyjających warunkach do wykorzystania energii wiatrowej, słonecznej, biomasy oraz poziomu wód dla energii geotermalnej na pograniczu polsko-litewskim.

Izba ta jest organizatorem wiele znaczących imprez targowych [2]. Proponowany kalendarz imprez Polsko-Litewskiej Izby Gospodarczej Rynków Wschodnich w 2001:

- w styczniu odbyło się szkolenie dla eksporterów na Łotwę i Rosję;
- w lutym miały miejsce IX Polsko-Litewskie Targi Przygranicza Suwałki 2001 oraz IX Bałtyckie Forum Gospodarcze w Mikołajkach;
- w marcu odbyła się misja handlowa POLEXPORT Ukraina 2001 oraz misja handlowa POLEXPORT – Litwa–Łotwa–Estonia 2001;
- w maju/czerwcu odbyły się V Międzynarodowe Targi Kaliningradzkie, Polska Wystawa Narodowa POLEXPORT Ryga 2001, Targi Consumer Kazachstan/Kirgizja oraz Misja Handlowa POLEXPORT Litwa–Łotwa–Estonia 2001;
- we wrześniu odbędzie się Misja Handlowa POLEXPORT Ukraina 2001 oraz Misja Handlowa POLEXPORT Kazachstan/Kirgizja 2001;
- w październiku odbędą się VIII Międzynarodowe Targi Kowieńskie – Polska Wystawa Narodowa POLEXPORT KOWNO 2001;

- w listopadzie będzie miało miejsce VI Forum Gospodarcze Rynków Wschodnich w Mikołajkach;
- w grudniu odbędzie się Suwalski Kiermasz Przedsięwzięczy GWIAZD-KA 2001.

Ponadto w maju, czerwcu, wrześniu, listopadzie i grudniu zostaną zorganizowane szkolenia w cyklu POLEXPORT – Program Wspierania Polskiego Eksportu na Wschód dla eksporterów, z pomocą Departamentu Promocji Ministerstwa Gospodarki. Polsko-Litewska Izba Gospodarcza Rynków Wschodnich realizuje Kompleksowy Program Promocji Polskiego Eksportu na Wschód.

Kolejną instytucją wspierającą współpracę przygraniczną jest Euroregion Niemen [6]. Bezpośrednim impulsem do utworzenia Euroregionu Niemen były obrady III Bałtyckiego Forum Gospodarczego, które odbyło się w lutym 1995 r. w Wigrach k. Suwałk. Inicjatywa utworzenia Euroregionu została zawarta w przyjętej przez uczestników deklaracji końcowej III Bałtyckiego Forum Gospodarczego zorganizowanego przez wojewodę suwalskiego i Polsko-Litewską Izbę Gospodarczą. Po wielu roboczych kontaktach, 9 lutego 1996 r. podpisany został protokół czterostronny o przystąpieniu do tworzenia Euroregionu Niemen polsko-rosyjsko-litewsko-białoruskiego. Dopiero jednak 6 czerwca 1997 r. w Augustowie podpisano porozumienie o utworzeniu Związku Transgranicznego Niemen. Jego sygnatariuszami zostali przedstawiciele województwa suwalskiego (Polska), rejonów alituskiego i mariampolskiego (Litwa) oraz województwa grodzieńskiego (Białoruś). W roku 1998 do Euroregionu przystąpiło województwo białostockie, a w roku 1999 – województwo wileńskie. W marcu 2000 r. w strukturze związku przyjęty zostanie rejon czerniachowski (Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej).

Główne dziedziny i cele współpracy w Euroregionie:

- wspieranie rozwoju gospodarczego i wymiany handlowej;
- tworzenie pomostu między krajami zachodnimi i wschodnimi;
- ułatwienie handlu, wymiany towarowej, usług z tym związanych;
- infrastruktura publiczna;
- rolnictwo i gospodarka leśna;
- ochrona i poprawa stanu środowiska, gospodarka odpadami;
- zagospodarowanie przestrzenne obszarów przygranicznych, rozbudowa infrastruktury transgranicznej;
- kultura, sport, turystyka;
- nauka i oświata;
- współpraca w przeciwdziałaniu i likwidacji zagrożeń i klęsk żywiołowych.

Podczas spotkań roboczych przedstawiciele stron zaproponowali główne problemy i projekty współpracy transgranicznej:

1. Opracowanie koncepcji rozwoju i zagospodarowania przestrzennego całego Euroregionu.
2. Utworzenie Centrum Informacji Euroregionu Niemen (zintegrowana baza danych biznesowych, turystycznych, archiwalia itp.).

3. Utworzenie Międzynarodowego Ośrodka Integracji ERN (nauka języków, przygotowanie zawodowe, rozwój przedsiębiorczości, wymiana doświadczeń, edukacja, spotkania młodzieży, stałe ekspozycje narodowe itp.).
4. Ochrona środowiska:
 - ochrona wód rzeki Niemen, budowa oczyszczalni, gospodarka odpadami;
 - odbudowa Kanału Augustowskiego i Mazurskiego, program zagospodarowania turystycznego szlaku wodnego od Wigier do Bałtyku oraz Szlaku Wielkich Jezior Mazurskich;
 - utworzenie transgranicznych obiektów chronionych, np. Puszczy Rominckiej, Puszczy Augustowskiej.
5. Współpraca kulturalna (prezentacja i upowszechnianie zespołów, orkiestr, festiwale ERN, ochrona dóbr kultury, opracowanie wspólnych wydawnictw, map, przewodników).

Te i inne zamierzenia związane z Euroregionem znajdują odzwierciedlenie w tworzeniu i realizacji wspólnych projektów, stanowią bazę wyjściową dla priorytetów określonych w długofalowej polityce rozwoju współpracy transgranicznej. Stąd też i Fundusz Małych Projektów został zdominowany przez działania ściśle powiązane z realizacją polityki euroregionalnej zarówno w sferze kultury i sztuki, sportu, jak i gospodarki, oświaty, turystyki i działań integracyjnych.

3.1. FUNDUSZ MAŁYCH PROJEKTÓW [6]

Fundusz służy realizacji małych projektów, tzw. „miękkich”, oraz wydarzeń o naturze społecznej (np. kulturalnych, sportowych, naukowych), czyli tzw. działań „ludzie dla ludzi”.

Ogólne cele Funduszu:

- zachęcanie do organizowania oraz wspieranie zdolnej do przetrwania sieci współpracy transgranicznej lokalnych i regionalnych podmiotów w regionach pogranicznych;
- wspieranie projektów transgranicznych realizowanych na małą skalę poprzez lokalne i regionalne organizacje/instytucje w regionie pogranicza;
- udzielanie pomocy w opracowywaniu i wdrażaniu projektów, w tym szczególnie innowacyjnych, o charakterze transgranicznym.

W ramach realizowanych przedsięwzięć znalazły się wydarzenia natury kulturalnej, integracyjnej, gospodarczej oraz z dziedziny ekologii, ochrony środowiska i sztuki, w tym 11 projektów to działania dwustronne (polsko-litewskie – 5 i polsko-białoruskie – 6), a 3 projekty mają charakter trójstronny (polsko-litewsko-białoruski):

- 1) **polsko-litewski** projekt Komendy Hufca ZHP w Suwałkach „Międzynarodowe warsztaty: młodzież–miasto–środowisko; celem projektu była integracja i nawiązanie współpracy młodzieżowych środowisk ekologicznych oraz podniesienie świadomości ekologicznej młodzieży. W trakcie realizacji projektu uczestnicy zwiedzali polsko-litewskie pogranicze, uczestniczyli w warsztatach ekologicznych zorganizowanych w Wigierskim Parku Naro-

- dowym oraz w warsztatach „Unia Europejska a Polska i Litwa”, które zapoznały młodzież z procedurami przystąpienia obu państw do Unii Europejskiej. W wyżej wymienionych fazach projektu uczestniczyło 120 osób;
- 2) **polsko-litewski** projekt Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Sejn i Sejneńszczyzny „Ziemia Sejneńska” – „Międzynarodowy plener rzeźby w granicę INTEGRART’99 i II Letni Plener Artystyczny Młodzieży’99 „... Cudze chwalicie...”; projekt zakładał wzajemne poznanie twórców różnych profesji i orientacji artystycznych z Polski, Litwy, Białorusi, Niemiec, Francji i USA (łącznie 37 osób) podczas pleneru rzeźbiarskiego oraz zajęcia edukacyjne z artystycznie uzdolnioną młodzieżą (20 osób). Realizacji projektu towarzyszyły imprezy dla miejscowej ludności – wieczory autorskie, prezentacje dorobku artystycznego, pokazy technik wyrazu artystycznego. W wydarzeniach objętych projektem (otwarcie pleneru, spotkania, imprezy towarzyszące i wernisaż na zakończenie imprezy) udział wzięło ponad 500 osób. Efektem realizacji projektu są wystawy poplenerowe udostępnione publiczności w Białymstoku, Suwałkach, Warszawie, Berlinie i Wilnie;
 - 3) **polsko-litewski** projekt Suwalskiej Izby Rolniczo-Turystycznej w Suwałkach „Integracja młodzieży i budzenie poczucia przynależności do wspólnoty europejskiej poprzez aktywne formy współpracy transgranicznej”; Projekt o charakterze integracyjnym i edukacyjnym, mający na celu rozwinięcie aktywnych form współpracy między młodzieżą szkolną pogranicza, wzajemne poznanie regionów sąsiedzkich, ich historii, kultury i bogactwa środowiska naturalnego. W ramach przedsięwzięcia zorganizowano seminarium na temat wspólnego tworzenia produktu turystycznego, spotkania integracyjne, na których przeprowadzono konkurs plastyczny „Walory krajoznawcze pogranicza polsko-litewskiego”, quiz „Znane postaci pogranicza polsko-litewskiego”, występy zespołów młodzieżowych, wycieczki, rajd rowerowy, jarmark turystyczny. Z działań tych powstała wystawa prac, którą udostępniono szerokiemu kręgowi publiczności w Regionalnym Ośrodku Kultury i Sztuki w Suwałkach;
 - 4) **polsko-litewsko-białoruski** projekt Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Białymstoku „Moja szkoła w Internecie”; Celem projektu było zorganizowanie szkoleń dla dzieci i nauczycieli z Polski, Litwy i Białorusi na temat korzystania z INTERNETU oraz przygotowanie i umieszczenie witryn szkolnych prezentujących osiągnięcia, plany i bieżące życie szkół, a także witryn prezentujących istotne dla terenów Euroregionu zagadnienia ekologiczne poświęcone Narwiańskiemu Parkowi Narodowemu i wodom województwa podlaskiego. W szkoleniach udział wzięły 64 osoby. Efektem prac jest uruchomienie w Internecie 26 prezentacji szkolnych, 4 ekologicznych i 29 prezentacji hobbystycznych;
 - 5) **polsko-litewski** projekt Oleckiego Centrum Kultury w Olecku „Tradycja bez granic – Mazurskie Studium Folkloru”; W ramach projektu – w części warsztatowej – zorganizowano seminaria na temat „Wzajemne przenika-

nie się kultur i tradycji przygranicznych” oraz „Ochrona dziedzictwa kulturalnego w strefach przygranicznych”. Integralną częścią były prezentacje artystyczne i wieczory folkowe prezentujące prócz folkloru także regionalną kuchnię narodową uczestników oraz parady ulicami miasta. Udział w realizacji projektu wzięło 300 osób, w tym 120 z Litwy;

- 6) **polsko-litewski** projekt Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach „Biblioteczka Euroregionu Niemen”. Zadaniem projektu było wykreowanie metod komunikacji i przepływu informacji z zakresu turystyki i kultury w rejonie polsko-litewskiego pogranicza oraz przygotowanie kadry samorządowej i przedsiębiorców do wykorzystania multimedialnych środków przekazu w celach promocyjnych. Efektem projektu, uzyskanym poprzez szkolenia komputerowe i spotkania informacyjne (udział w nich wzięło łącznie 37 przedstawicieli samorządów i organizacji turystycznych), jest wydanie płyty CD promującej zalety kulturalno-turystyczne regionu oraz przygotowanie uczestników projektu do tworzenia baz danych informacji turystycznej i kulturalnej. Płyta będzie co roku uaktualniana i stanowić ma w przyszłości zaczątek profesjonalnej bazy danych o przedsięwzięciach kulturalnych i turystyce w Euroregionie Niemen.
- 7) **polsko-litewski** projekt Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Niemen w Suwałkach „Strategia rozwoju regionalnego jako element współpracy transgranicznej”. Projekt miał na celu przygotowanie samorządów polskich i litewskich do podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwoju regionalnego i budowania strategii rozwoju regionalnego w kontekście współpracy transgranicznej. W ramach zrealizowanego na bazie projektu seminarium przeprowadzono analizę SWOT dotyczącą regionów przygranicznych Polski i Litwy oraz przeszkolono 51 osób bezpośrednio zaangażowanych w prace nad budową strategii rozwoju w Polsce i na Litwie;
- 8) **polsko-litewsko-białoruski** projekt Urzędu Miejskiego w Augustowie „Kanał Augustowski – szlak wodny Euroregionu Niemen”. Efektem realizacji projektu jest pierwsze wydawnictwo poświęcone zabytkowi kandydującemu do wpisu na Listę Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, redagowane wspólnie przez historyków, architektów i przyrodników oraz specjalistów ds. zagospodarowania turystycznego z Polski, Białorusi i Litwy. Wydawnictwo ma na celu promocję Kanału Augustowskiego, ale jest też kompendium wiedzy o nim – o jego przeszłości, teraźniejszości możliwości wykorzystania go do celów turystycznych;

Cechą charakterystyczną przedstawionych projektów jest ich skupienie się na zagadnieniach kultury, sztuki i oświaty. Znacznie mniejszy zakres mają przedsięwzięcia gospodarcze, skupiające się w zasadzie na działaniach w dziedzinie turystyki.

Działania PLIG RW, Euroregionu Niemen i innych jednostek (Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, Agencja Rozwoju Regionalnego „ARES”, Agencja Restrukturyzacji ODNOWA) przyczyniły się do ożywienia wymiany handlowej. W eksporcie dotyczy to wyrobów przemysłu drzewnego, spożywczego, odzie-

zowego i elektrotechnicznego, natomiast w imporcie dominują wyroby przemysłu spożywczego, chemicznego i papierniczego. W rankingu partnerów w handlu zagranicznym powiatów augustowskiego, suwalskiego i sejneńskiego czołowe lokaty zajmują partnerzy z Niemiec, Litwy, Francji i Rosji.

Znaczący udział w obrotach handlowych regionu ma handel nierejestrowany. Dotyczy on tak produktów regionalnych, jak też pochodzących z innych obszarów. Ograniczenia w ruchu cudzoziemców do Polski wprowadzone od 1 stycznia 1998 r. drastycznie zmniejszyły obroty w tym zakresie. Miało to wpływ przede wszystkim na sytuację podmiotów zajmujących się handlem, a w drugiej kolejności także na niektóre branże produkcyjne, zwłaszcza drobne zakłady meblarskie, przemysł odzieżowo-włókienniczy i zakłady przetwórstwa spożywczego. Skala obrotu nierejestrowanego spadła w regionie co najmniej 2–3-krotnie w ciągu roku. Związane było to nie tylko z wprowadzeniem obowiązku wizowego dla części obywateli byłego ZSRR (Rosjanie, Białorusini). Ograniczenie obrotów było następstwem wprowadzanych na Wschodzie mechanizmów eliminujących nierejestrowany import z Polski. Dodatkowo nałożył się efekt kryzysu rosyjskiego i gwałtowne zmniejszenie siły nabywczej miejscowych walut oraz optymizmu konsumenckiego na Wschodzie, co ograniczyło popyt na towary z Polski.

4. PODSUMOWANIE

Jednym z założeń integracji europejskiej, która leży u podstaw Unii Europejskiej (UE) przekształconej z EWG w 1993 r., jest wzmocnienie współpracy między regionami. Szczególny nacisk w tej mierze kładzie się na kooperację wykraczającą poza granice jednego państwa, a nawet poza granice UE. W tym celu w Traktacie o utworzeniu Unii Europejskiej (z Maastricht) zapowiedziano powołanie politycznej reprezentacji regionów europejskich z państw członkowskich UE – Komitet Regionów. Z kolei Komisja Europejska zainicjowała wiele programów wspierających międzynarodową współpracę regionów. Od niedawna niektóre z nich adresowane są do krajów Europy Środkowej. Pozwolą one krajom naszego regionu, starającym się o członkostwo w UE (w tym również Polsce), lepiej przygotować się do przyjęcia zobowiązań związanych z integracją. Podstawą wszystkich programów jest nawiązanie i podtrzymywanie współpracy między regionami. Dlatego też pierwszy warunek jaki muszą spełnić regiony, to nawiązanie współpracy z regionem z innego kraju.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wytworzy nową sytuację w rozwoju stosunków z regionami sąsiednimi, leżącymi po wschodniej i północno-wschodniej stronie granicy Rzeczypospolitej. Polska jako pomost między bogatymi regionami Europy Zachodniej a słabiej rozwiniętymi obszarami Europy Wschodniej będzie miała do spełnienia ważną „misję” w dziedzinie promocji integracji tych państw z UE. Widoczne jest w tych społeczeństwach dążenie do podnoszenia standardów życia i rozwoju gospodarczego, a także tworzenia warunków gospodarki rynkowej i instytucji demokratycznych. Przyjmując taki

scenariusz rozwoju sytuacji w przyszłości, należy podkreślić, jak ważną rolę odgrywa już dziś nawiązywanie i podtrzymywanie więzi społecznych, kulturowych, a nade wszystko gospodarczych, które mogą stanowić trwałą podstawę współpracy między sąsiednimi regionami i znajdującymi się na ich terenie jednostkami gospodarczymi.

Rolą samorządu wojewódzkiego jest tworzenie w tym zakresie warunków do współpracy z podmiotami gospodarczymi leżącymi po obu stronach granicy, a także aktywny udział w informowaniu o pojawiających się możliwościach organizacyjnych i finansowych do urzeczywistniania wspólnych zamierzeń. Realizacji celu polegającego na wsparciu rozwoju w regionach, które mają wspólną granicę lądową lub morską z krajami UE ma pomóc specjalny program, wspierany z budżetu PHARE, mający nazwę Cross-Border Co-operation (PHARE CBC). Jest to odpowiednik funkcjonującego w Unii programu INTERREG II. Wynika z tego, że w ramach współpracy transgranicznej region UE otrzymuje fundusze z INTERREG II, a druga strona z PHARE CBC. Ze środków tego programu wspiera się m.in. rozwój infrastruktury, transportu, telekomunikacji, turystykę czy kulturę. Można przyjąć, że po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej instrument ten przyczyni się do wsparcia współpracy z regionami leżącymi na wschód od Polski poprzez połączenie kooperacyjne we wskazanych powyżej dziedzinach, realizując dzięki temu ideę granicy, która nie dzieli, ale łączy społeczeństwa po obu jej stronach.

LITERATURA

1. *Główne kierunki pracy Polsko-Litewskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Transgranicznej*, Druskienniki 1999.
2. *Informacja o projektach PLIG RW realizowanych przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej*, *Wschodni Przegląd Gospodarczy – Biuletyn Polsko-Litewskiej Izby Gospodarczej Rynków Wschodnich*, nr 4/72.
3. Materiały wewnętrzne Urzędu Miasta Suwałki.
4. Naruszewicz S., *Wybrane elementy polsko-litewskiej współpracy gospodarczej*, „*Ekonomia i Zarządzanie*” 1998, nr 2.
5. Opracowania Polsko-Litewskiej Izby Gospodarczej Rynków Wschodnich.
6. Raport Biura Euroregionu „Niemen”.